

המבקר על הבחירה בחיסוני פייזר לקורונה: רה"מ החליט לבד ולא התייעץ עם השרים

בדו"ח על קבלת ההחלטות בנוגע לקורונה קובע המבקר ש"החשש מפני הדלפה לא רצויה אינו יכול להצדיק את הדרך שבה התקבלה ההחלטה" | המבקר קובע שגם רה"מ לשעבר בנט לא שיתף את קבינט הקורונה בהחלטות הנוגעות לחיסונים

[אסף צבי](#) עדכון אחרון: 28.05.2024 | 16:06 **דבר**

ראש הממשלה בנימין נתניהו בחר בחיסונים נגד קורונה של חברת פייזר ללא התייעצות עם שרי קבינט הקורונה – כך עולה מדו"ח מבקר המדינה מתניהו אנגלמן על התנהלות משבר הקורונה ברמה הלאומית שפורסם היום (שלישי). בדו"ח קובע המבקר שהחלטה בסדר גודל שכזה צריכה היתה להתקבל בפורום ממשלתי מוסמך, ומציע גם לקח להמשך שרלוונטי גם למלחמת חרבות ברזל ולמשברים לאומיים עתידיים: הקמת מנגנון מצומצם לקבלת החלטות במצבי משבר שדורשות חשאיות או מהירות.

"ראש הממשלה נתניהו קיבל החלטה אסטרטגית, שתוצאתה הייתה מתן בלעדיות לחברת פייזר על אספקת חיסונים לקורונה עד סוף מרץ 2021", אומר המבקר, "הוא סיכם על כך טלפונית עם מנכ"ל החברה. אך קבינט הקורונה, הגוף שהוסמך על ידי הממשלה לנהל את הטיפול במשבר, לא עודכן על המהלך האסטרטגי. לצד התועלות למדינת ישראל, מדובר בהחלטה שהייתה כרוכה באותה העת בסיכונים לבריאות הציבור, גם אם אלו סיכונים מחושבים".

לדברי המבקר, למעט שני עדכונים כלליים לגבי המגעים שהתקיימו עם חברות התרופות ולגבי הצורך להמתין לאישור של ה-FDA לחיסון. משכך, אף שקבינט הקורונה היה הגוף שהוסמך לרכז את האסטרטגיה ליציאת ישראל מהמשבר, הוא לא אישר את ההתקשרות עם פייזר.

אנגלמן קובע ש"אין זו החלטה רגילה או פעוטה שנכון לקבלה על ידי גורם אחד, ללא הסמכה ע"י הממשלה. החשש מפני הדלפה לא רצויה אינו יכול להצדיק את הדרך שבה התקבלה ההחלטה. להפך – יש להתמודד עם תרבות קלוקלת של הדלפות מפורומים בכירים, ולקבוע פורום מצומצם ומוסמך שיאפשר קבלת החלטה מהירה, באופן יעיל ומיטבי ותוך הקפדה על סודיות. הדברים נכונים ביתר שאת בעת הזו, במלחמת 'חרבות ברזל'".

עוד קובע המבקר שגם קבינט הקורונה בממשלתו של ראש הממשלה לשעבר בנט, לא עודכן בשתי החלטות משמעותיות שהתקבלו: תכנית בעלות של 170 מיליון ש"ח לניהול שגרת הקורונה ולקחים מיכולת משרדי הממשלה להתמודד עם תרחישי הגל החמישי."

המבקר מעיר גם על כך שבנט הקים מנגנון חדש לניהול המשבר – וגם קבינט הקורונה בממשלה זו לא עודכן בשתי החלטות משמעותיות שהתקבלו. לדבריו, בתקופת כהונתו של הממשלות ה-35 וה-36 פעלו במקביל לקבינט הקורונה מנגנונים נוספים אשר באמצעותם התקבלו החלטות הנוגעות לניהול המשבר. עם פרוץ משבר הקורונה הטיל ראש הממשלה (רה"מ) ה-35 על ראש המטה לביטחון לאומי (המל"ל) לתכלל את ניהול המשבר והגדירו כמוביל המאמץ הלאומי להתמודדות עם משבר הקורונה. המל"ל שימש המתכלל למשבר הקורונה עד לתקופת כהונת הממשלה ה-36 אז הועבר תפקיד התכלול והתיאום הבין-

משרדי לפורום חיתוך מצב לאומי (פורום חתמ"ץ או הפורום) בהובלת הממונה דאז על ההתגוננות במשרד הביטחון.

עוד עלה כי לא בוצעו במל"ל הליכי הפקת לקחים לאומיים לאחר הגלים הראשון עד השלישי (פברואר 2020 – מרץ 2021), וכן לקחים כלשהם, ככל שעלו בפורומים שונים, לא הועברו לפורום חתמ"ץ. למעשה רק בספטמבר 2022 גיבש המל"ל מסמך פנימי הסוקר את פעילות המל"ל במשבר הקורונה ומעלה סוגיות שונות הנוגעות לניהול המשבר במל"ל, תובנות ולקחים מרכזיים. כמו כן לא בוצע הליך סדור של "העברת מקל" מהמל"ל לפורום חתמ"ץ. כתוצאה מכך, לא היה רצף ולא נשמר זיכרון ארגוני מסודר במעבר בין שני הגופים שתכללו את ניהול המשבר.

הצורך במנגנון מתכלל לניהול משברים לאומיים אזרחיים

לדברי המבקר, "בעת התרחשות משבר לאומי דוגמת משבר הקורונה, עולה הצורך באסדרה של מנגנון שתפקידו לקבל החלטות ולנקוט צעדים להבטחת מימוש ההחלטות שהתקבלו, זאת באמצעות מתן הנחיות ברורות לכל בעלי התפקידים, ביסוס התיאום ביניהם ותרגול תרחישים. בהיעדר מנגנון שכזה – בתקופת משבר הקורונה – כל אחד מראשי הממשלה הקים לעצמו מנגנון חדש לתכלול ולניהול של המשבר, והמנגנון התחלף עם חילופי הממשלות ה-35 וה-36. תחלופה זו הצריכה בנייה מחדש של אופן פעולת המנגנון, באופן שעלול לגזול זמן יקר בעת משבר. היעדר האסדרה הוביל למצב שבו הממשלה וקבינט הקורונה לא עודכנו ולא שותפו בהחלטות מרכזיות שהתקבלו. גם במועד סיום הביקורת, למעלה משלוש שנים לאחר פרוץ המגפה, המנגנון לא אוסדר.

עקב כך המבקר אנגלמן ממליץ, בראייה צופה פני עתיד, כי "באירוע לאומי אזרחי, ניהול האירוע יוסדר בהחלטת ממשלה שתאפשר את ניהולו המיטבי ואת קבלת ההחלטות להן השלכות משמעותיות באמצעות האצלת סמכות לוועדת שרים, בהתאם לתקנון עבודת הממשלה והחלת חובת הסודיות בהתאם לסעיף 35 לחוק יסוד: הממשלה.

"עם זאת, בעת אירוע של משבר לאומי אזרחי, עשויות להתקיים נסיבות חריגות שיצריכו קבלת החלטה בהרכב מצומצם, בין היתר כדי לשמור על סודיות ולאפשר קבלת החלטה מהירה, באופן יעיל ומיטבי, דבר שנעשה באופן דומה בהקמת "קבינט המלחמה" במהלך "מלחמת חרבות ברזל". על-כן, מומלץ שמשרד ראש הממשלה בשיתוף משרד המשפטים יסדירו את אופן קבלת החלטות בהרכב מצומצם בנסיבות חריגות, תוך עדכון הממשלה בהקדם האפשרי. נוסף על כך, נוכח החשיבות של גוף מתכלל אופרטיבי לניהול משברים במרחב האזרחי, מומלץ שגוף כזה יוקם. מומלץ גם לשקף לציבור את הפעילות של מנגנונים אלה".

במשרד הבריאות הגיבו לדו"ח: "מדינת ישראל הייתה הראשונה שהתחסנה והובילה מבצע חיסונים מפואר, הראשונה שעלתה על תופעות לוואי ושקיבלה החלטות שהובילו את כל העולם.

"לא הייתה מבחינת משרד הבריאות כל הבטחת בלעדיות לחברת פייזר או כל חברה אחרת. ביוזמת משרד הבריאות בהסכם מול חברת פייזר אף ישנו סעיף על כך שאין בלעדיות. הסכם

זה מפורסם בשקיפות באתר משרד הבריאות. בישראל נרכשו וניתנו גם חיסונים מחברות שונות משאלו סיימו את כל שלבי האישור הנדרשים לכך, כמקובל".